

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Péterfia-utca 833.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Az általános osztályzat kérdéséhez. Dombi Lajos és Szűcs László. — Tárcza. Adalékok stb. Tóth S. — Melius Péter születésének s Debreczenbe menetelének éve. Zoványi Jenő. — Iskola ügy. Értesítés az újból rendezett tápintezetről stb. Gymn. igazgatóság. — Közügyeink. Debreczeni egyházmegyei lelkészi értekezlet. y. — A békésbánati ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetés.

Az általános osztályzat kérdéséhez.

I.

E lap f. évi 21-ik számában „Néhány szó a lelkészminősítési szabályzat módosításához“ czímen t. Biber József úr elismeréssel adózik a minősítési szabályzat újabb tervezetének s úgy tünteti fel azt, mint nagyon előnyöst a segédlelkész urakra nézve. Sok igazat adok nézetének, de kifejezem azt, hogy az erdélyi ref. egyházkerület papválasztási szabályai ennél sokkal méltányosabbak s a különböző igényeket kielégítők, ugyanazért rendes és segédlelkészre nézve — szerintem — kívánatos lenne azon szabályzatnak valami nagyon kevés módosítással való átvétele.

Sajnos, hogy szükség van t. Biber úr azon felszólására, hogy a vegyes tanjegyű pályázók érdekében szabály alkotandó, hogy minő osztályzati kulcs szerint mérlegeltesse a pályázók. Hiszen ha valakinek 9 tantárgyból van kálkulusa egy bizonyítványban, s 5 tantárgyból kitűnő, 4 tantárgyból jeles: azon bizonyítvány kitűnő osztályzatúnak veendő, ha csak „kákán görcsöt keresni“ nem akar az illető minősítő. S így tovább! Valóban sajnálatos, hogy még itt is §-ra van szükség.

Ezen mindenestre segíteni kell, annyival is inkább, mert az eddigi törvény szövegezése szerint ha valakinek a pályázók közül a kápláni s papi bizonyítványában a túlnyomó számú kitűnő osztályzat mellett 2—3 jeles osztályzata fordult elő — legtöbbször — egy kategoriába soroztatott, mint „nem kitűnő“, a szín-„elegendő“ osztályzatú

pályázókkal. Már pedig — én legalább — ebben nem látok méltányosságot!

Nézzük meg az erdélyi papválasztási szabályokat! Minden pontnál ott áll: „kitűnő bizonyítvány mellett“ ennyi s ennyi év múlva; „jeles bizonyítványú“ ennyi időre; „egyszerűen képesített“ ennyi év múlva.

Azonban a példa legjobban világosít, tehát álljon itt az erdélyi szabály:

„Bármely osztályú egyházközségbe pályázhatnak felszentelt tanárok, szigorlati bizonyítványaik szerint „kitűnően“ képesített és külföldi protestáns egyetemen legalább két félévet töltött papjelöltek, első vagy második osztályú községben 2, — harmadik osztályú egyházközségben 5 évig szolgált papok és oly kitűnően képesített papjelöltek, kik legalább egy évig püspöki titkárok voltak.

Második osztályú egyházközségbe pályázhatnak szigorlati bizonyítványaik szerint kitűnően képesített papjelöltek és a „jelesen“ képesítettek közül azok, kik külföldi prot egyetemen legalább 2 félévet töltöttek. A harmadik osztályú egyházközségek papjai 3, — a negyedik osztályú egyházközségek papjai 5 évi szolgálat után.

Harmadik osztályú egyházközségbe pályázhatnak „jelesen“ képesített papjelöltek és a 4-ik osztályú egyházközségek papjai 4 évi szolgálat után.

Szolgálati bizonyítványaik szerint „egyszerűen képesített“ papjelöltek csak a 4-ik osztályú egyházközségekbe pályázhatnak.

Az egyszer megnyert minősültséget senki el nem veszi az által, hogy alsóbb osztályú egyházközségben vállalt papságot.

Itt az alap, melyen építeni lehet! Valeat, quantum valere potest!

Nagyvárad, 1888. május 28.

Dombi Lajos.

II.

E becses lap legközelebbi számában Biber József segédlelkész úr a lelkészminősítési szabályzat módosítása tárgyában készített javaslattal foglalkozván, helyesen jegyzi meg, hogy annak készítői megteljesedve valának a szeretet és méltányosság lelkével, mert e minden bizonynyal nagy körültekintés s böles megfontolás után létrehozott javaslatban szem előtt vannak tartva mind a rendes, mind a segédlelkészek érdekei; de másoldalról az sem tagadható, hogy ha e javaslat készítői teljesen meg akarnák szüntetni a lelkészválasztási törvény megalkotása óta, egészen az unalomig felhangzott panaszokat és keserű kifakadásokat, lehetetlen dolgot akarnának, mert a megválasztásra jogosultsággal nem bírók elégedetlenek s békétlenek voltak eddig is, s azok maradnak ezután is. De mégis sok vizálynak elejét vehetik az által, ha megnyitják az I-ső osztályú egyházakba pályázhatás útját a nem kitűnően képesített segédlelkészek előtt is s megállapítják — a bizonyítványokban minden alkalommal kitüntetendő — általános osztályzatot; mert csakugyan visszás dolog az, hogy ha például valakit kielégítő bizonyítvánnyal megválasztanak rendes lelkésznek 2 évi szolgálat után, ez néhány év multán — első osztályú egyházba is pályázhatván — előnnyel bír azon segédlelkész felett, kinek bizonyítványában a kitűnők mellett talán egyetlenegy jeles vagy kielégítő található.

De eltekintve ettől, úgy a lelkészjelölő bizottság eljárásának megkönnyítése, mint a egyes osztályzattal bíró segédlelkész biztos tájékoztatása végett szükséges dolog, hogy a lelkészképeségi bizonyítványokban az általános osztályjegyzék kitüntetve legyen, mert tagadhatatlan igaz az, hogy a különböző egyházmegegyék jelölő bizottságai különbözőképen fogják fel a kérdést, egyik helyt pl. az a kitűnő, a kinek minden tárgyból — leszámítva az írásbeli dolgozatokat — ily osztályjegyzéke van, másik helyen meg a kálkulusok többségét számítják s valóban szabályzat nélkül bajos eldönteni, melyik a helyesebb eljárás, — a pályázni akaró segédlelkész meg épen képtelen kitalálni, hogy milyen hát az ő bizonyítványa tulajdonképen, merjen-e pályázni vagy ne merjen?

S vajjon bárkinek általános képességét nem a kálkulusok többsége határozza-e meg? S mi történik most? Ha van valamely segédlelkésznek bizonyítványában 7 kitűnő, 1 jeles vagy kielégítő, általános osztályzata kielégítő, mert épen úgy 5 év mulva pályázhatik II. osztályú egyházba, mint a kinek minden tárgyból kielégítője van. Ez pedig sehogysem méltányos. S ha megállapítják az általános osztályzatot a gymnasiumokban, a theologiai tanfolyam alatt, én nem tudom belátni, miért ne lehetne ezt tenni a lelkészi vizsgákon is s miért kell egy embert — meglehet valami véletlen miatt — bizonyítványába becsúsztott egy vagy két osztályjegyzékért ily nagy mértékben büntetni; hiszen ha széttekintünk az életben, aligha sokat találhatunk a legkitűnőbbeknek tartott emberek között is olyat, a ki mindenhez egyiránt értene, miért kell hát ily mértéket alkalmazni a segédlelkészekkel szemben?

De ha megengedjük is, hogy az az igazi kitűnő, a kinek minden tárgyból ily osztályjegyzék adatott, még ez esetben is szükségesnek tarthatjuk, hogy a bizonyítványokban az általános osztályjegyzék kitüntettetvén: a szorgalomnak és tehet-

ségnek előny adassék, mert lehet azokat a lelkészválasztási szabályokat úgy módosítani, hogy a kellő különbségi fokozat így is megtartassék; ha pl. az mondatnék, hogy első osztályú egyházba pályázhatnak a tiszta kitűnő bizonyítványúak 3, az általános kitűnők 4 évi szolgálat után s így tovább, azt hiszem, a kérdés méltányosan oldatnék meg és sok keserű panasz elnémulna.

Elmondtam a fentebbieket — őszintén mondhatom — az önhaszonlesésnek minden gondolata nélkül, de elmondtam, mert felette fontosnak, nagyon kívánatosnak tartom, hogy a lelkészminősítési szabályzat tárgyalásakor elvégre megoldassék az általános osztályzatnak oly sokat emlegetett szükséges kérdése; nem kevés azoknak száma, kiknek boldogsága függ ez ügy méltányos megoldásától, kik reménnyel tekintenek a jövőbe s bizalommal helyezik sorsukat a róluk — a kezünk alatt levő lelkészminősítési javaslat tanúsága szerint is — atyai szeretettel gondoskodó intézők kezei közé. Ne legyen azért az ő reményök csalfa álom, szavok kiáltó szó a pusztában. Intéző férfiak, böles vezetői az egyházi ügyeknek, hassa át a ti szíveteket továbbra is a szeretetnek s méltányosságnak lelke, hintsetek áldást igazságos intézkedésekkel s ti reátok is áldást hoz a bennetek bízók hálája.

Szücs László.

T á r c z a.

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1767. Augusztus 11-én megjelentek: Dobozy Mihály, Lónyai László, Rhédey Ferencz, Szeremley Sámuel.

Felavartás. Következő lelkészek avattattak fel: érmelléki egyházmegyéből: Túri Mihály félegyházi, Derecskei József kis-kerekij, Vas János szentjóni, Szaniszló György diószegi, Batori Sámuel vajdai, Pap András széplaki, Hunyadi Sámuel ér-adonyi, — bihari egyházmegyéből: Kis István zsadányi, — nagybányai egyházmegyéből: Kolozsvári János aranyos-megyesi lelkészek.

T á r g y a k:

1. A keresztes tárgyában a generális notárius által készített projectumot vizsgálják át: Kaszap István, Hatvani István, Varjas János, Eperjesi Pál székelyhídi lelkészek.

2. A professorok jelenléte és szavazata ellen némelyek tiltakoztak; továbbra is legyenek jelen és folyjanak be a tanácskozásba.

3. Ujfejtői egyházban lábra kapott többféle vizsgálást vizsgálja meg a superintendens, Debreczeni János senior és Pálóczi Horvát József.

4. A túriaknak meghagyatott, hogy a róm. kath. püspök látogatása alkalmával a tömeg előtt fakesztertet kell vinniök; de ők átírtak e tárgyan és azt ide

terjesztik: Resolutum est scripto nihil esse respondendum.

5. Lelkészeink eltiltatván a halálra ítélték kikísérésétől, e tárgyban a debreczeni lelkészek írjanak fel; de a többi egyházkerületek is kerestessenek meg.

6. A sarkadi viszályos ügyben határozatott, hogy a sarkadiak felmentetnek és ha sérelmök van Szelek lelkészek ellen, — a ki meg sem jelent, — azt orvosolják illő helyen.

7. Vámosi István Tiszabecsében hagyatik továbbra is.

8. Szabó Éva, Máté Jánosné poklosteleki lakos házassági ügyét a tractus ítélje el.

9. Hídi Sámuel hivatalától megfosztott lelkész ügyében a debreczeni egyházmegye adjon felvilágosítást.

10. A gyürei egyház, tűz által elpusztulván a temploma: segélyt kér.

11. A pócsi egyház királyi rendeletnél fogva cassáltatik, temploma eladatik, lelkész elűzetik, a szent-edények a senior gondja alá adatnak és a tractus jegyzőkönyvébe bejegyeztessenek.

12. Gencsi egyház lelkésze tűz által károsulván, segélyezésre ajánltatik.

13. Kerek Sára, Földvári János nője panaszt emel Debreczeni János esperes ellen, hogy őt méltatlanul excommunicálta. Ezen ügy majd magán úton intéztessék el.

14. Nagy levertséggel értesült a közgyűlés, hogy a legközelebbi napokban a pócsi templom elvételét s a földes urak által a róm. katolikusoknak jelöltetett ki. Tisza-Órsön az egri püspök parancsából a templom katonai karhatalommal lerontatott, a parochiális ház a plebánusnak jelöltetett ki. Igaron megtiltatott a könyörgéseknek és homiliáknak tartása. Mindezek alapján folyamodás intéztetik ő Felsőházhoz.

15. A Szondy-Kenessey alapítvány gondnoka Domokos Lajos előterjeszti, hogy a fundationnak egy része Darvas József consiliárius urnál veszélyben van; írjon tehát az egyházkerület Szatmári Király Györgyhöz, hogy mindent kövessen el a biztosítás tekintetében.

16. A berzétei egyháznak templomjavításra 50 frt adatik.

17. A komáromi iskola részére 30 frt küldetik.

18. Ha némely tárgyak nem intéztettek el: azokban intézkedjék a superintendens. III. köt. 154—159. l. Deputatio Superintendentialis. 1767. Október 6.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklelte alatt: Kápolnási Mihály, Tasnádi Székely

István, Debreczeni János seniorok. Kevés ideig: Pándi János, Szeremlei Sámuel, Domokos Lajos.

Felavatás. Kéznek företétele által felavattattak: érmelléki egyházmegyéből: Halászi József tótii, Kolozsvári Sámuel ottományi, Komáromi Pál álmosdi, Gálfi Péter felső-ábrányi, Bod Zsigmond nagylétai, — bihari egyházmegyéből: Bartók Sámuel csatári, Kállai Imre szalárdi, Gál András szántói, — kunsági egyházmegyéből: Szentmiklósi Sámuel török-szent-miklósi lelkészek.

Tárgyak:

1. Szelek György hely és idő megjelölése nélkül küldött levélben mentegeti magát és vádolja a sarkadiakat. Védekezése nem fogadtatik el.

2. Bodpaládra lelkészül — más helyekről kimaradt Szatmári Pál menjen; de a jelenleg ott lévő Baczoninak — ki törvénytelen módon jutott oda — a fizetésnek negyedrészt adjon át addigi szolgálataért.

3. A csengeri egyházban a Pataki Mózes és Olvasztó Miklós nemesek feleségei között előállott székper a superintendens intézze el, midőn a szatmári egyházmegyét meglátogatja.

4. Pető Ferencz szentjőbbi lakos előadja, hogy őt neje már rég elhagyta és az már valahol férjhez is ment; tehát engedtessek meg, hogy ő is köthessen új házasságot. Nem engedtetik meg, de ajánltatik neki, hogy folyamodjék a helytartó tanácshoz, hogy az közztesse az ő nejét Magyar- és Erdélyországban.

5. Somlyai György kovácsii lelkész végrendelete mutattassék fel, hogy a könyveit illető per elintézhető legyen.

6. Tisza-szalóki egyház kérte Hevesmegyétől, hogy templomát javíthassa ki, de az egri püspök által az betiltatott. Folyamodjék még egyszer a megyéhez, majd az eredményhez képest a superintendens intézkedni fog.

7. Gerő György sámsoni lakos, ki miután idézve lett s meg nem jelent a tractus előtt s azért excommunicáltatott, ezen excommunicatio alól fölmentetik. III. köt. 159—162. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Melius Péter születésének s Debreczenbe menetelének éve.

(Folytatás.)

Egy kétely van még hátra, melyet el kell oszlatnom; az, miszerint „elképzelhető-e, hogy az annyit küzdött, annyit munkálkodott s oly roppant tudományos készültséget tanúsított Melius csupán csak 36 évet élt volna?” Vegyük tekintetbe,

hogy Meliusnak „annyi küzdése, annyi munkálkodása“ egyenként 15 év alatt folyt le, akár 36 éves korában halt meg, akár pedig 57 éves korában. Ez tehát végképen nem ébreszthet kétséget. Komolyabb megfontolást látszik igényelni ama kérdés, hogy miként tett szert kiváló tudományosságára oly fiatalon? De csak látszik, mert ha alaposabban utána gondolunk a dolognak, belátjuk, hogy bármily kitűnő képzettsége volt is Meliusnak, azt egy, jeles tanárok által vezetett iskolában, azon kor követelményeit szem előtt tartva, szorgalma segítségével megszerezhetette. Irodalmi működésének iránya és hitvitázó képessége az akkori iskolázás rendszerének eredménye volt s midőn egy Zigericus Imre, egy Szegedi Kis István és egy Türi Pál voltak tanárai s Melanchton lábainál is gyarapította ismereteit: teljességgel nem tarthatjuk még csak valószínűtlenné sem, annál kevésbé lehetetlennek, hogy már lelkeskedése kezdetén otthon találta magát a hittudományokban, a latin, görög, héber, török (ezt szülőhelyén és Tolnában alkalmilag megtanulni), arab (a törököt és hébert tudva, könnyen sajátíthatta el) és német nyelvben. Ilyen készüllettel indulva el életútjára, lankadatlan buzgalommal folytonosan gyarapított ismereteit 15 év alatt gazdagon lehetett gyümölcösöztetnie. És ha megfontoljuk azt, hogy az ő irodalmi munkálkodása e 15 év alatt csupán élete végső éveiben szünetelt, éppen az iránt ébredhet kétsélyünk, hogy ő idősebb lett volna. Mert ha már előbb is felnőtt, sőt már a munkabíró férfikorban levő ember volt, hogyan történhetett az, hogy ő, ki Debreczenbe jutása után sohasem pihent, azt megelőzőleg semmi jelt nem adott tudományáról?

Most már, miután Révész Imre összes kétségeire kiterjeszkedtem, mint Melius születési évével összefüggő kérdéssel, Skaricza adatával kell egy kissé foglalkoznom. Fentartván mindazt, a mit tanulmányomban e felől mondtam, csak R. Kálmánnak erre tett két megjegyzésére teszem meg észrevételeimet. Nagyon sajnálom, hogy Skaricza munkája nem volt kezében, mert különben bizonyosan szintén meggyőződött volna arról, hogy Debreczeni Ember Pál is tévesen értelmezte Skariczát s hogy ez csak alkalmilag említi meg azt, hogy Melius Szegedi Kis István tette brentiánusból kálvinistává. Ennek időpontjára vonatkozólag R. K. úgy vélekedik, hogy „a Szegedi és Melius közti vitatkozás vagy utóbbinak wittenbergi időzése kezdetén, vagy még előbb s egyáltalában nem lehetetlen, hogy éppen 1541-ben történhetett.“ Szerintem is mindenestre Wittenbergbe menetele előtt történt és pedig valószínűleg akkor, a midőn Szegedi Melius, mint 17—18 éves ifjút Tolnában tanította és az nem is lehetett olyanforma vitatkozás, a minők például Melius későbbi vitái voltak. Előzőleg, talán Zigericus hatása alatt Brenz értelmét követte az úrvasorájában, Sz. K. I. 1553-ban Tolnára kerülvén, hamar észrevette ezt, s igyekezett őt meggyőzni tévedéséről. Ő „vallási hitzikkével és értekezéseeskékké sokáig ellenszegült“ — mint Skaricza (latinul) mondja — Szegedi törekvésének, végre is legyőzött annak szellemi fölénye által. Már maga ez a vélemény-csere is arra mutat, hogy Meliusnak még olyan korában történhetett, a melyet megelőzőleg még nem volt képes megállapodott, szilárd nézeteket alkotni magának. Később ily ingadozással sohasem találkozunk Melius életében.

Zoványi Jenő.

(Vége köv.)

Iskolaügy.

Értesítés az újból rendezett tápintézetéről és egyéb jótéteményekről s kedvezményekről a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban.

A) Tápintézet.

I. A gymnasiumi tanulók közül, az 188⁹/₁₀-iki tanévre a tápintézetbe fölvehető száma: a) ingyenes 10; b) 20 frtot fizető 13; c) 40 frtot fizető 31; d) 70 frtot fizető 109; összesen 163.

II. A tápintézetbe való fölvetelnél a szegénység, a tanulásban való előmenetel és a jó magaviselet az irányadó. Megjegyeztetik, hogy: a) ingyenes és 20 frtnyi pótdíjat fizető tápintézeti tagok gyanánt csakis oly tanulók vehetők fel, kik tanulmányi előmenetelre nézve az általános jeles, vagy legalább jó osztályzatúak közé tartoznak és kifogástalan magaviseletűek. b) Elégtelen osztályzatú tanulók a tápintézeti díj-fizetésre nézve semmi kedvezményben nem részesülnek. c) Nem protestáns vallású tanulók csak az egész díj fizetése mellett lehetnek a tápintézet tagjaivá.

III. Azon gymnasiumi tanulók, kik a jövő iskolai évben a főiskolai tápintézet tagjai óhajtanak lenni, felhívtnak, hogy a tanárkarhoz címzett folyamodványaik legkésőbb f. évi junius 20-ikáig nyújtsák be a gymnasiumi igazgatóhoz. Tudnivalók a folyamodvány felszerelésére nézve: a) Az u. n. „szegény tanulók“ folyamodványához más okmány csatolása nem kívántatik, csak eddigi pótdíjaik befizetéséről szóló igazolványaik mutatandók be. b) Azon tanulók, kik az egész díjat fizetők közé leendő fölvételt kérik, folyamodványaikhoz semmiféle okmányt sem tartoznak csatolni. c) Ingyenes és pótdíjas helyekért folyamodó, nem „szegény tanulók“, kérvényei mellé a következő okmányok csatolandók: 1) Szegénységi vagy vagyoni bizonyítvány. 2) Az illető lelkészről ajánló levél, melyen a család helyzete (tagok száma, kora) feltüntetendő. 3) Községleg hitelesített adókönyvi kivonat.

IV. A tápintézetbe való fölvetel a következő tanévre, a gymnasium eddig itt tanult növendékeire nézve még juniushó végén megtörténik s annak eredménye az iskolai „Értesítő“-ben köztudomásra hozatik.

V. A fölvetel egész évre szól ugyan, de ha tanév folyamában, az egyes időszakok végén nyert osztályzatok eredménye az eddig élvezett tagsági helynek nem felel meg: az illető tanuló az őt megillető tagsági helyre tétetik át. A tápintézet tagjai azon díjakat, melyek mellett fölvetetnek, továbbá a mosás-díj címén fizetendő napi egy-egy krajczárnyi illetéket legfeljebb négy részletben és pedig következőkép tartoznak lefizetni: a) tanév elején a beírásakor felét, vagyis 50%-át, b) újévkor 25%-át, c) husvétkor 15%-át, d) pünköstkör 10%-át.

VI. A fölvetett tanuló csakis akkor vehet részt a tápintézeti étkezésben, ha az esedékes díjakat befizette. Háromnapig késés esetén a szülők ezen körülményről értesítetnek; tíz nap mulva pedig a késedelmes fizető helye megüresedettnek tekintetik és arra más jelentkező vétetik föl. A befizetett tápintézeti díjak az illető tanulók kilépése esetén vissza nem adatnak.

VII. A tápintézet a jövő iskolai évben ebédén kívül vacsorát is ad, s úgy az ebédhez, mint a vacsorához minden növendék részére egy negyed kiló kenyeret.

Jegyzet. A tápintézet tagjául fölvehető bármely gymnasiumi tanuló, tekintet nélkül arra, hogy a városon kint, vagy a kollégiumban bentlakó-e? Sőt azon gymnasiumi növendékek részére, kikről szülei úgy óhajtanak rendelkezni, hogy azok a tápintézetben étkezzenek, de a városon lakjanak, megkeresés esetén gondoskodni fog lakásról a tápintézeti bizottság, oly módon, hogy a kisebbek kettesével vagy hármával egy nevelő felügyelete alatt helyeztessenek el. Természetes, hogy ily esetben a lakbért s a nevelő díjazását a szülők fizetendik. A tápintézeti bizottság azonban arra fog törekedni, hogy a felmerülő költség minél mérsékeltebb legyen. E tárgyban a jelentkezések a főiskolai háznagyhi hívatáshoz intézendők.

B) „Szegény tanuló“-ul összesen 80 növendék vétetik föl, kiknek: a) Kötelessége: 1) a csengetés, sorban, — 2) saját szobáik tisztogatása a megállapított házi rend szerint, — 3) az u. n. „felsőbb tanulók“ szobáinak tisztogatása, rendelet szerint. b) Jótéteménye: 1) tandíjmentesség, — 2) ingyen lakás a kollégiumban fűtéssel és világítással, — 3) betegség esetén ingyen orvosság.

Jegyzet: A szegény tanulók közül senki sem mentetik föl kötelességeiknek egy neme alól sem. A „szegény tanulók“ közé fölvetéllért folyamodni kell. Fölszerelés: a) szegénységi bizonyítvány, b) bizonyítvány a beoltásról, c) orvosi igazolvány, hogy a bentlakást és a szolgálatok teljesítését egészségi akadály nem gátolja, d) iskolai bizonyítvány.

Jegyzet: „Szegény tanulók“ közé csak az olyan I—VI. osztálybeli gymnasiumi növendékek vétetnek föl, kik már előzőleg a tápintézetbe felvétettek és így a „szegény tanulói“ jótéteményekben senki sem részesül, a ki nem tagja a tápintézetnek.

C) A VII-ik és VIII-ik osztálybeli tanulók folyamodhatnak, hogy az úgynevezett jótéteményes tandíjmentességet fizessék és a kollégium épületében lakást nyerjenek, a mivel azon kötelezettség jár, hogy templomi és temetési énekülésre kirendeltetvén, azt személyesen teljesíteni tartoznak. Ezért az eddig is itt tanultak folyamodványaikat junius 20-ig, az újonnan jövők augusztus 1-ső napjáig tartoznak a gymnasiumi igazgatósághoz beadni. A kik, mint szegény tanulók, vagy jótéteményes tandíjt fizetők eddig is itt tanultak, csak azt tartoznak folyamodványokon vagy mellett igazolni, hogy ez évről minden tartozásukat (pótdíj, tandíj, lakásbér stb.) teljesítették. A kik, bár itt tanultak, de eddig nem szegény tanulók, vagy nem jótéteményes tandíjfizetők voltak, úgyszinté azok, kik a jövő évre akarják magukat a VII-ik vagy VIII-ik osztályba felvétetni, folyamodványokhoz tartoznak csatolni: 1) szegénységi vagy vagyoni bizonyítványt, 2) az illető lelkésztől ajánló levelet, melyen a család helyzete (tagok száma, kora) feltüntetendő, 3) községileg hitelesített adókönyvi kivonatot. A ki a kitűzött határnapokig a fentnevezett jótéteményekért folyamodványát be nem adta, beíratás végett jelentkezésekor, mint egész tandíjfizető íratik be, és a kollégium épületében bentlakást nem nyerhet.

D) A gymnasium bármelyik osztályába járandó tanulók, ha tandíjmentességet kívánnak a fentebbiektől különbözően nyerni, ezért, legkésőbbben a felvételre jelentkezéskor, folyamodniok kell, akár élvezték ezt a kedvezményt eddig,

akár nem. Kik eddig is tandíjmentesek voltak, azoknak elég szülei vagyoni állapotáról azt előadni, hogy az nem javult, kik újonnan kéri a tandíjmentességet, azoknak hiteles hatósági szegénységi bizonyítványt kell folyamodványokhoz csatolniok.

Jegyzet Az ösztöndíjakról azok szabályai szerint az eddigi módon történik az intézkedés.

A gymnasiumi igazgatóság.

Közügyeink.

Debreczeni egyházmegyei lelkészi értekezlet.

Tölem nem függött körülmények miatt kissé megkésve adom e tudósítást a debreczeni egyházmegye lelkészi karának f. évi május 24-én Derecskén tartott közértekezleti gyűléséről, melyben a lelkészekon kívül Fráter Gyula egyházmegyei világi tanácsbíró, Balogh Ferencz debreczeni — s alkalmilag éppen Debreczenben járt Révész Kálmán pápai hittanár urak is részt vettek.

A közértekezletnek, mint ilyennek, most volt alkalma először nyilatkozni a Prot. irod. Társaság miként alakulásának nagyfontosságú ügyéről, illetőleg még a mult év folyamán bejelentett alapító tagságának fenn- vagy nem tartásáról. S nyilatkozott is őszinte meggyőződésből származó teljes egyhangúsággal abban a szellemben, mely a tiszántúli egyházkerületnek e tárgyban legközelebb hozott határozatában nyert kifejezést, mely szerint alapító tagságára vonatkozó elhatározását attól teszi függővé, hogy az irod. Társaság őszi közgyűlésén a tiszántúli egyházkerület óhajta — melyet e közértekezlet teljes mértékben oszt — figyelembe vétetik-e? Ily szellemű nyilatkozatában nemcsak a maga nézetének akart kifejezést adni a közértekezlet, hanem egyszersmind támogatást kívánt nyújtani az egyházkerületi álláspontnak s ily támogatásra hívta fel a társegyházmegyék lelkészi értekezleteit is, megküldvén nekik e tárgyban hozott végzését s ezzel kapcsolatban azon testvéri szózatot, mely e becses lapok legutóbbi számában közöltetett. Jól esik azon reményt táplálnom, hogy a társegyházkerületek sietnek e nagy kérdésben testületileg állást foglalni, még pedig oly irányban, hogy mintegy kezdet fognak e közértekezlettel az egyházkerületi határozat támogatására!

Nem kisebb fontosságú tárgya volt a közértekezletnek az országos nyug- és gyámintézet ügye, mely az 1887. nov. konvent 83. sz. határozatában foglalt tervvel lépett újabb stádiumba. Ugy tudom, hogy a tiszántúli egyházkerület legutóbbi közgyűléséből, e tervre vonatkozólag véleményes javaslatot kíván a kebelbeli egyházmegyéktől s e véleményadást kívánta megkönnyíteni s előkészíteni közértekezletünk, midőn az országos nyug- és gyámintézet ügyével behatóan foglalkozván, indokolt nézetét az egyházmegyei őszi közgyűlésre felterjeszteni határozta. Közértekezletünknek e tárgyban eleitől kezdve elfoglalt s most is megtartott álláspontja az, hogy sem orsz. nyugdíjintézetre, sem orsz. lelkészi gyámintézetre szükség nincs, sőt azoknak felállítása nem is volna jó és kellő sikerű; hanem tekintettel az egyházi törvény 217. §. e) pontjára, mely a közalapi segélyek egy részét nyug- és gyámintézeti célokra rendeli: ossza fel a konvent, évenként s a már elmúlt segélyezési évekről is, a közalapi jövedelem 10%-át az

egyházmegyei gyámintézetek közt az egyházmegyék által a közalapba fizetett évi járulékok arányában; ezen kívül a közalapi jövedelem egy bizonyos részét tőkésítse oly célból, hogy abból oly elaggott, vagy hivataluk ellátására testi fogyatkozásaik miatt képtelen lelkészek segélyeztessenek, kik csekély fizetésök miatt, segédlelkészt vagy épen nem — vagy csak a magok s családok mindennapi szükségének megtagadásával képesek tartani.

E vélemény indokai közül — bár a hosszú tudósításoknak nem vagyok barátja — egyfelől a tárgy közérdekű voltánál fogva, másfelől azért, nehogy valakinek, a ki a felállítani szándékolt intézetekhez nagy reményeket fűz, — eszébe jusson elfogultsággal s talán önzéssel vádolni a közértekezletet, mivel központi nyug- és gyámintézetet nem akar, — jónak látok nehányat közölni.

Az egyetemes nyugdíjintézet tervének elejtésére elég indokul szolgál azon egyetlen körülmény, hogy — hála az ősök böles intézkedésének! — az elaggott vagy hivatalra képtelenné vált lelkipásztor oly nyugdíjat bír, hivatalának, halála órájáig élvezhető javadalmában, a melyet egy nyugdíjintézet soha nem adhatna. Mert elhiszem, hogy a rendelkezésre álló forrásokból, hosszú évtizedek szorgalmas munkájából talán lehetne oly intézetet teremteni, mely a nyugdíjazott lelkipásztoroknak néhány száz forint évdíjat adhatna; de hogy oly nyugdíjintézetet lehessen alkotni, a mely az elaggott, vagy hivatalképtelenné lett lelkészt hivatali javadalmának teljes összegével nyugdíjazhassa, az ez iránti reménység nem tartozik a megvalósulható remények közé. S ne mondja senki, hogy a hivatalképtelen lelkészeknek segédet kellvén tartani, a segéd tartás költsége javadalmának egy részét úgyszólván felemészti, mert hiszen a nagyobb javadalmú lelkész a segéd tartásra megkívántatott kiadást hivatala egész jövedelméből könnyen fedezheti, a kisebb jövedelmű lelkipásztor pedig épen e célra nyerné a fentebbi véleményben említett közalapi segélyt. De nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy a lelkipásztor élethossziglan választatván és hivattván meg, alapos ok nélkül hivatalából el nem mozdítható; ez alapos okok közé pedig az öregséggel járó gyengeség vagy testi fogyatkozás egyáltalában nem tartozhatik, mert megfelelő segéd tartása által a hivatal ellátása semmi hiányt nem szenved. S ily helyzetben nem jótétemény, hanem valóságos sujtolás volna az illető lelkipásztorra, ha egy bizonytalan s addigi jövedelménél a legtöbb esetben sokkal csekélyebb nyugdíj kedvéért nemcsak hivatala jövedelmétől fosztatnék meg, hanem elvették tőle az a sokszor egyedüli vigasztalása és jutalma is, hogy a megszokott küzdőterén, mint a Krisztusnak jó vitéze, essék el s azon hajlékban hajtsa fejét a halál álmára, melyben szeretettel együtt élt s melynek, úgy szólván, minden kövéhez hivatali és családi életének egy-egy örömdarabja vagy keserű emléke köti. Jó és áldásos intézmény a nyugdíjintézet minden más hivatalnokra nézve, de a lelkipásztorra nézve nem kívánatos, sőt a benne foglalt elv gyakorlati alkalmazása egyenesen hátrányos és veszélyes volna.

(Vége köv.)

A békésbánati ev. ref. egyházmegyének évi rendes közgyűlése Szegeden.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület legnagyobb és legnépesebb egyházmegyéjének a tavaszi árvízveszedelem következtében áprilhóról elmaradott évi közgyűlése nagyszámú képviselők jelenlétében folyó hó 29-én délelőtt nyílt meg nt. Szabó János esperes és mélt. id. Ráday Gedeon gróf gondnok elnöklése alatt. A gyűlés megkezdése előtt azonban rendes hétköznapi istentisztelet tartatott templomunkban, melyen a már ekkor megérkezett gyűlési küldöttek mindannyian részt vettek. Igaz, benső hitszülte meggyőződés s költői szépség jellemzi azon szép imádságot, melylyel nt. esperes ur a tanácskozást megnyitották nyilvánította. Utána következett nyomban a világi elnöknek magvas, gyújtó beszéde, melyet teljes egészében a Prot. irodalmi Társaság kérdése uralt. Tagadhatatlanul mély volt a hatás, melyet e nagyszabású beszéd gyakorolt, kísértetve, csaknem mindenütt a hallgatóságnak helyeslő tetszészajától.

Egy pár kevésbé fontos ügy elintézése után az esperesi évi jelentés került elő. Felesleges talán említeni is, hogy e nagy gondot igénylő munkát, mint mindig, úgy most is különös figyelmében részesítette esperes ur. Egyházmegyénk anyagi és erkölcsi életének hű képe tárul föl előttünk, melyben nincs elhallgatva, elpalástolva az itt-ott jelentkező visszaesés sem. Az esperesi jelentésből említésre méltónak találjuk a következő mozzanatokat ide iktatni: istentisztelet mindenütt szabályszerű, templomlátogatás sok helyen gyarapodott, a nyári idényben azonban csaknem mindenütt panaszra van ok. Az adakozások évről-évre szaporodnak, a mi az egyházas érület növekvéséről fényesen tesz tanúbizonyságot. A mi a statisztikai adatokat illeti: törvénytelen szülöttek száma 429, vagyis a szülötteknek 10%-a; kötött 164 vegyes házasság, 10 és fél százaléka a kötött házasságoknak. Áttérési eset volt 67, kitérés pedig, a mi nem kissé megdöbbentő jelenség, 150 volt, mely H.-M.-Vásárhe'y, Mező-Berény és Bánfalván fordult elő, feltűnő arányban az unitárius vallásra. 249 házassági vizsály fordult elő, melyből elválással végződött 61, s kibékült 132 pár. Nazarénusok kevesbednek. Lelkek száma 179,000, a születés általi szaporulás 1284-et tevéni ki.

Az iskolák állapota örömdarabja, s a legtöbb egyház mindent megtesz új iskolák emelése érdekében. Iskolaköteles van 23,000, mely számból 17,000 iskolába jár, 4799 pedig idő előtt lépett ki az iskolából. Az ismétlő iskolázás is haladásnak örvend.

Kétségtelenül leghatalmasabb mozzanata volt e délelőtti ülésnek az esperesi általános jelentést követő, a Prot. irodalmi Társaságba való belépés, vagy teljes visszavonulás kérdése. Az egyházmegye nagyobb részének magatartása már a világi elnök megnyitó beszédje alkalmával világos volt. Nem is provokált valami élesebb vitát, mert az ez ügyben szólottak mindegyike a legfőbb elvben, abban t. i., hogy az unitáriusokkal való irodalmi társulás eszméje már alapjában elhibázott dolog, egyetért. Csak a megtörténtek után tartják némelyek inopportunosnak a teljes negatívó terére lépni. A gyűlés nagy többsége azonban egy szívvel és lélekkel csatlakozott azon elvhez, hogy egyházmegyénk ez alkalommal még várakozó állást foglalva el, a felforgó körülmények között nem hajlandó a társulatra belépni.

Különben az ezen ügyben hozott végzés így hangzik: „Közgyűlésünk a fenforgó ügyben azt az álláspontot helyesli és teszi magáévá, melyre a tiszántúli egyházkerület múlt áprilishó 30-iki gyűlése helyezkedett, — sajnos tudomásul vévén azt, hogy a társulat nem maradt meg az evangy. két testvér-egyház határai között s megütközését nem titkolván el a felett, hogy az unitáriusok míg egyfelől vidékünkön reform. gyülekezeteink ellen rendszeres támadásokat intéznek s azokban proselytaszerzés végett évek óta bűjtogatnak, addig másfelől az országos társulatba mint testvérfelekezet kívánnak befogadtatni.

Ily elemek csatlakozásától egyházunkra és a társulatra nézve jót nem remélhetvén — egyházmegyénk a társulatba nem lép be“.

E nagy horderejű tárggyal a délelőtti ülés véget érven, a gyűlési képviselő urak a „Prófétá“-hoz címzett vendéglőbe mentek társas ebédre. Az egyházmegyei küldötteken kívül ott voltak a Szeged sz. kir. város tisztikara részéről a polgármester, helyettes polgármester és főkapitány, mint bizonyítéka azon szép viszonyának és jóindulatnak, melylyel egy nagy kath. város intéző férfiai kisded reform. egyházunk iránt viseltetnek. Az ebéd kétségen kívül a legkedélyesebb hangulatban folyt le, nem hiányoztak a szép és szellemes pohárköszöntők sem. Az első toasztot esperes ur mondotta Ő felségére a koronás királyra, és Szeged város tisztikarára. Majd Ráday gróf emelt szót, éltetvén egyházkerületünk negyevű ősz püspökét, ki a prot. Társaság kérdésében mutatott magatartásával újabb borostyánt fűzött azon koszorúhoz, mely érdemekben gazdag homlokát ékesíti. Hogy mily hatást gyakorolt e köszöntő, eléggé jellemző azon körülmény, hogy még az összejövetelből üdvözlő távirat küldetett főtiszteletű püspök úrhoz.

Délután lelkészegyesületi közgyűlés, egy pár fontosabb ügyben konferenzia tartatott. A lelkészegyesületi közgyűlésben szőnyegre került az unitáriusokkal szemben elkövetendő eljárás kérdése és esetleges védekezés. Ilyenül mondatott ki egy népies nyelvezetű olyan munkácska készítése, mely tisztán, világosan tüntetvén fel a két egyház között létező hitelvi különbséget, míg egyfelől segít erősíteni híveinket, addig másfelől reményt nyújt arra nézve is, hogy elesett hitfeleink egyházunknak újra megnyerhetők legyenek.

A második napi ülés egyes bizottságok működésével vette kezdetét. Majd ennek végeztével a tárgysorozat két fontos pontja, a m.-berényi és battonyai ügy került szőnyegre, mely az egész délelőttöt igénybe vette. A m.-berényi ügy nem új, mert évek hosszú során keresztül kísérti már a tanácskozás zöld asztalát. Most azonban a békésiek jóindulatára, békeszeretetére támaszkodva, úgy látszik, egyszersmindenkorra elintézést nyert, a mennyiben a békési egyház, habár érzi és tudja, hogy jogos, törvényes alapon áll a m.-berényiekkel szemben: le fog mondani követeléséről és azt mint ajándékot nyújtandja az elégedetlen félnek.

A battonyai ügy fázisai ismeretesek eléggé. Kétségen kívül az forgott kérdésben, vajjon az egyházmegye szigorúan akarja-e magát ahhoz tartani, mit zsinati törvényeink ilyen esetben körülírnak. Az egyházmegyei közgyűlés, komoly és beható megfontolás után nem tért le a törvényes alapról, a battonyaikkal szemben élt kinevezési, illetve választási jogával és a jelöltek közül szótöbbséggel Böszörményi Béla gyulavárii segédlelkész rendeltetett lelkészül Battonyára.

Délután missziói bizottsági ülés tartatott, melyben a bizottság múlt évi intézkedéseinek helybenhagyása, s tudomástétele után két fontos missziói pontnak, N.-Kikindának és Szegednek ügye tárgyalatott. F e k e t e G y u l a, kit esperes úr n.-kikindai misszionárius lelkésznek nevezett ki, állásában megerősítették és a n.-kikindai egyháznak azon kérvénye, melyben a kinstártól földet óhajt szerezni, pártolólág tovább terjesztetik. Szeged, mint a mely helyzeténél fogva, ha nem is nemzetiségi, de kétségen kívül felekezeti misszió teljesítésére van hivatva, mivel az egyházmegye missziói pénztára eléggé kedvező helyzetben van, ez alkalommal évi 150 frt segélyben részesítetik, hogy főképen a vidéken szétszórtan élő hitfeleinket a szükséges lelki gondozásban részesíthesse.

A harmadik napi ülésre már csak rövidebb és kevésbé fontos tárgyak maradtak hátra. Említést érdemel közülök a páncsovai részletkötvények kisorsolása, melyekből 7 darab visszaajándékozott, 23 pedig beváltatott.

Meglehetősen élénk eszmecsere keltett a „Duna-marosközi Segélyegylet“ alapszabályzata, mi tudomásul vétetvén, az egyházmegyéhez való viszonyának szabatosabb körülírása és kijavítása végett visszaadatott.

Végül az egyházmegye évi költségvetése lett bemutatva, mi tudomásul vétetett. Ezzel a hosszantartó ülés véget ért. A jövő évi közgyűlés helyéül S z e n t e s jelöltetett ki.

Irodalom.

Tanulmányok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéből. Irta Zoványi Jenő. Sárospatak, 1887. 8r. 86 l. Ára 60 kr.

(Vége.)

S á m u e l és J ó b könyveinek fordítása igen nevezetes termény magyar bibliafordításunk irodalmában a Károli Gáspár előtti korban; nyelv- és hittani műszavak tanulmányozására is nyomatékos. Az előbbi műből kitűnik, hogy Meliusnak volt két könyve „a zsidók áldozatiról“ és „a halálról“, melyek ránk át nem maradtak, vagy még lappanganak.

A szerző e két mű bemutatásánál is mindig ítészkedik, bírál a mai szempontból, mit mutat a „vaticinia post eventum“ elméletnek ide alkalmazása is. Szerintem jobb eljárás lett volna az egyszerű ismertetés és felmutatása az akkori felfogásoknak, s hagyni az olvasóra a döntést. Különösen nem ajánlatos egészen fiatal s az exegesissel több éven át nem foglalkozott egyénnek, épen régi író, exegetice bírálni. Annyival kevésbé helyes ez eljárás, mert nyilván van, hogy Meliust a dogmák kifejtése és indokolása irányozta ezen munkáiban is; a mai exegesis pedig más cél és indok által vezetetik. Megróhatta volna, ha tetszik, a Melius által kitűzött irányt általánosságban. Ne feledjük: mai korban is vannak theologiai iskolák, melyek bizonyos u. n. „Tendenz-Kritik“-nek hódolnak, s e tekintetben aligha ment egy exegeta is bizonyos elfogultságtól, a mérleg ide vagy oda billentésétől.

Ne feledjük azt sem, hogy a 16. század volt a hitvallás erős és alapvető kora s főérdeme, hogy hitelvi szilárdításokat hozott létre, s a reformáció épületének alapjait, gerendáit állítá fel és mintázta, s a fővonalokat, jellegeket a jövő viharaival szemben állandósította.

Nagyon érdekelte volna korunkat, ha szerző azon ma-

gyar szempontokat is érintette volna, melyekre vonatkozásokban igen gazdag Melius e két könyve, t. i. a kálvinizmus hatása a magyar műveltség tényezőire; mily meghatólag elmélkedik Melius Magyarország pusztulása okáról, a tanítók sorsa javításáról, a könyvnyomtatásról, a szentírás nyomtatásáról, iskolák építéséről, templomok építéséről, bibliaolvasásról, magyar bibliáról, az urakról s a keresztyén demokratiáról, szíven hordván a községek és elnyomott nép s jobbagyok sorsát. (I. Sám. 12. 27. II. Sám. 8. 20. 23. I. Kir. 7. 8. 12. 15. 18. II. Kir. 11. 22. 23. stb. fejezetekben.) Ezek is „különösségek“, mondhatná szerző, és mégsem „képtelenségek.“

A Szent János Jelenésére írt predikációkról bőven szól, kiemeli az „unitárius egyház elleni célzatait.“ Miután Dávid F. a kortárs nem kímélte érveit a református felfogás ellen, bezzeg el is halmozta dicséretével Jakab Elek! nem lehetett másképp Meliusnál sem. A „hamar“ szóról adott magyarázatát Meliusnak bizonyos gúnnyal említi szerző (35. l.), pedig a látnoki és végtani (eschatalogicus) dolgokról csakugyan nem a közönséges évrendi modor az irányadó, a látnok előtt az események hegyesúcsai vonulnak el lánczolatosan, tekintet nélkül a tér (itt idő) távolára. Ha Melius „kora színvonalán állott“, mint szerző állítja, akkor ne gáncsoljuk a mai kor szempontjából, hogy nem „koczkáztatta“ az előtte lebegő célt.

Szerző szépen és alaposan summázza Melius christológiájának alap gondolatait 4 pontban (33. l.).

A második értekezés Melius Péter ifjú korával foglalkozik. Uralgó kérdés ez értekezésben Melius születési éve; a hagyományos, hogy Melius 1536-ban, újabb állítás, hogy 1515-ben született, mindkét nézet mellett vannak elég súlyos okok; szerző igazolni törekszik, hogy a hagyományos felfogás mind ez ideig megdöntve nincs.

Szerintem is az a főkérdés: honnan merítette Fényes Elek azon első állítását, hogy Melius 1515-ben született? Míg ezt kellő okirattal nem igazolja valaki, addig a hozzászövések egész sorozata hozható fel az állításnak mellette is, ellene is. Mindig megoldatlan nehézség marad a 40 évi ürkitöltése, mely 1515—1556-ig, mikor Melius feltűnt, megelőzi a fényes és páratlanul tevékeny pályát. Míg biztos adat nem jó felszínre, Melius születési évét se jobbra, se balra eldöntöttnek nem lehet tartani.

Két kisebb jelentőségű értekezés után zárul a könyv „Bornemisza Péter vallásfelekezeti álláspontja“ cíművel, mely vitát is keltett. Szerző meglehetősen erős érvekkel oda dönti a dolgot, hogy Bornemisza lutheránus volt. Valószínűleg ingadozott ő, vagy mint néhány nagy kortársa, p. o. Beythe, uniói szellemben a két hitvallás között középútat tartott mindaddig, míg a feltartóztatlanul előnyomuló szétválás határozott színvallásra és sorakozásra kényszeríté, s akkor a rejtett belső nyilatkozatra tört, Beythe kálvinista, Bornemisza lutheránus álláspontra jutott, mert volt kryptokálvinista és kryptolutheránus színezet is.

Mindenesetre ifjú szerző szép jelét adta bűvárkodásának; a történetésznek szükséges kelléket: az éles pillantást, összelet, adatkutatót szerencsésen egyesíti és szép jövőre jogosít. Az ő mezeje a reformáció százada lehet egyelőre, vannak ott töretlen táblák s a kellő világitások hiányai. Meliusunk egész

pályája még maig sincs egész jelentőségében s oly alaposan feldolgozva, mint tragikus ellenfele, Dávid Ferenczé. Hát a nagy Szegedi, a legtudósabb reformátor? Üdvözlöm Zoványi urat, a legelső rétegek kutatóját, legyen szerencsés bányász, és tiszta, találós nyelvezetével hozzon világra az aknákból rejtett termésaranyakat.

Teljes rokonszenvvel s örvendő érdekléssel kísérem én is történetírói haladását . . . csak egyet sajnálok, hogy, mint látszik, útaink elválnak, én a kor szempontjára helyezkedem, ő nagyon érezteti a mai színezetet . . . nehezen fogunk egy theologiai iskolához tartozni, ha csak az ifjú bajtársnak újabb lument nem szolgáltat a nagy és erős alakok és lelkek gránitjellemeinek ragyogása.

A történelemnek, kivált az egyháztörténelemnek, edző hatalma van. Óh erre korunkban kiváló szükség mutatkozik! Mily mérhetlen különbség 1729. és 1888. közt! Akkor egy világi követ az országgyűlésen (Zsemberi Sámuel) nem tette le a Mária és szentekre hivatkozó esküt, mert hitelvellenes az, ma nem hitelvellenes némelyeknek, még egyházi férfiaknak is, a Krisztus személyéről szóló főtanczikket nullifikálókkal közösködni az egyházépítő irodalom mezején együttültetés, szántás és aratás művében. Ki mint vet, úgy arat, s vajh! ki lesz az arató?

Azt mondják, a számtudománynak nincs szíve, de minden tudomány nem számtudomány s bizony a theológiának mint tudománynak, mivel az milliók és milliók ideiglenes és örök érdekeivel foglalkozik, tündöklő kiváltsága, hogy a szívet nem nélkülözheti.

Egyben találkozunk ifjú bajnoktársammal: egyházunk multja iránt munkás kedv, hő vonzalom hat át . . . s látjuk a feladat óriás voltát. A történelem terén vajha mindnyájan tömörülnénk, hagyva a többi ágakat a történelmileg közel lévő s elvileg rokon külön társulatok felkarolása alá; a szív és lélek szükségletét áldásosabban ki lehetne úgy elégíteni.

Debreczen, 1888. május 19.

Balogh Ferencz.

Közlöny a debreczeni „Hittanszaki Ön. Társulat“ köréből. Együtt jelent meg a 6. és 7. szám változatos, gazdag tartalommal, 5 nagyobb tudományos cikket, egy vallásos irányú költeményt, egy külföldi levelet s érdekes vegyes közleményeket, ezek közt oratoriumi bírálatokat hozván. Hittanhallgató tanítványaink komoly irányáról tesz tanúbizonyságot e két szám is.

Megjelent „Die holländische Philosophie im neunzehnten Jahrhundert“ ez. tanulmány Antal Gézától. A esinosan kiállított mű ára 2 márka. Megrendelhető Utrechtben Breyernél. Egy hozzánk beküldött holland lap, részletesen ismertetőn a mű menetét, megjegyzi, hogy régen érezt hiányon fog segíteni e munka, hogy jó iránylyal, sok ismerettel és erős ítélő képzettséggel van az írva. Gratulálunk e bírálatához derék honfitársunknak. Sokat mond az egy holland ember szájából.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Az akadémia igazgatójává a jövő iskolai évre Liszka Nándor jogtanár választott meg. Főiskolai szénior Papp Gusztáv lesz. Köztanítók lesznek Pataky Sándor és Szabolcska Mihály 3-ad, Szécsi Miklós, Tóth József és Tóth István, most negyedéves theológusok 1-ső évre. — Az 1887—88. tanevet berekesztő vizsgálatok a debreczeni ev. ref. főiskolában következő renddel tartatnak meg. Junius 16-kán délelőtt 8 órakor hálaadó istenisztelet a nagytemplomban. A) A hittanszaki akadémiában. Junius 16-tól kezdve I., II., III., IV. éves hittanhallgatók zárvizsgái az illető tudományok rendes óráin és termeiben. B) A jog- és államtudományi karnál. Junius 21-én délig az alap- és államvizsgálatok letétele végett a folyamodványok kellően felszerelve beadandók az igazgatósághoz. Junius 22-től kezdve a hó végéig alap- és államvizsgálatok a gyűlésteremben. C) A főgymnasiumban. Május 17-én a VIII-dik osztályé a maga tantermében. Junius 16-án délután 5 órától kezdve testgyakorlat a nyári tornahelyiségben V—VII-dik osztályé. Junius 17-én d. e. 9—11. a VIII-dik oszt. termében a francia nyelv és gyorsírás, 11-től fogva az oratoriumban ének az V—VII-dik osztályoké, d. u. 4—6 az oratoriumban ének I—IV. osztályoké, 6 órától fogva testgyakorlat a nyári tornahelyiségben az I—IV. osztályoké. Junius 18. VII. o. az oratoriumban; VI. o. a VIII. o. teremben. Junius 19. V. o. az oratoriumban; IV. o. a VIII. o. teremben. Junius 20. III. a) és b) o. az orat.; II. a) és b) o. a VIII. o. teremben. Junius 21. I. a) és b) o. a VIII. o. teremben. Junius 22—23. magánvizsgálatok a I—VII. osztályokban, május 18-án a VIII-ik o.-ban. Érettségi vizsgálat: írásbeli május 23—27-ig, szóbeli junius 23—30-ig. D) A tanítóképezdeben. Junius 25. és 26-ik napjain az akadémiai VI-dik tanteremben. Mely nyilvános vizsgákra a szülek s általában a nevelés s tanügy barátai tisztelettel meghívottnak. Debreczen, 1888. május 29. A főiskolai igazgatóság.

Debreczeni ev. ref. egyházközség. A debreczeni ev. ref. egyház czepléd-utczai új temploma f. hó 10-én d. e. 9 órakor avattatik föl. Az istenisztelet sorrendje következőleg állapítatott meg. 1. A gyülekezet éneklé a 37-ik dicséret 1-ső versét és a 233-ik dicséret 1., 3., 4. és 8. verseit. 2. Ima az úrasztalánál főtiszteletű Révész Bálint püspök úr által. 3. A főiskolai énekkar. 4. Egyházi beszéd, nagy. Könyves Tóth Mihály lelkész úr által. 5. Gyülekezet éneklé XC-ik zsoltár 1-ső versét. 6. Bűnbánati ima, nagy. Kiss Albert lelkész úr által. 7. Főiskolai énekkar. 8. Agenda, az úrasztalánál nagy. Nemethy Lajos lelkész úr által. 9. Urvacsoaosztás, nagy. Nemethy Lajos és nagy. Kiss Albert lelkész urak által. 10. Urvacsoaosztás ideje alatt a főiskolai énekkar, majd a gyülekezet éneklé a szokásos bűnbánati zsoltár- és dicséretverseket. 11. Keresztelés, nagy. Könyves Tóth Kálmán lelkész úr által. 12. Főiskolai énekkar. 13. Esketés, nagy. K. Tóth Kálmán lelkész úr által. 14. A gyülekezet megáldása főtiszteletű Révész Bálint püspök úr által. 15. Gyülekezet éneklé 179-ik dicséret 10-ik versét. **Jegyzet.** A templomba menetel, a felavatási ünnepély alkalmával, csak a nyomtatott belépti jegy előmutatása mellett történhetik, mely belépti jegy a meghatározott számig az elébb jelentkezőknek f. hó 6-ik napjától kezdve az egyház irodájában Egyháztér 344. sz. a. fog az önként jelentkezőknek kiszolgáltatni.

Végrendeleti hagyomány. Néhai Katona Endre h-nánási lelkésznek végrendelete május 30-án felbontatván, a következő szép hagyományokat tette: a debreczeni főiskolai tápintézet javára 2000 frtot; a debreczeni főiskolai tanári nyug- és gyámintézetnek 1000 frtot; a h-nánási ref. egyháznak 2000 frtot oly czélból, hogy azon földbirtok vásároltassék és annak jövedelmét vagy haszonbérét azon népiskolai tanító élvezze, kinek legtöbb kiskorú gyermekei vannak; ha ilyenek egyszerre többen volnának, évenként felváltva élvezzék. Áldott legyen a nemesen gondolkozó lelkipásztor és tanfőúr emlékezete!

Tanáregyleti közgyűlés. A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület f. évi közgyűlését július 6-án és 7-én H.-M.-Vásárhelyen fogja megtartani. A közgyűlés programját junius első felében fogja a központi bizottság szétküldeni.

Ötvenéves tanítói jubileum. A tenkei ev. ref. egyház jelenlegi ősz tanítójának Nagy Dánielnek 50 éves tanítói jubileumát ülte meg fényes és impozáns publikum élén a nagy-szalontai ev. ref. egyházvidék tanítói egylete mult hó 22-én Tenkén, előbb a templomban s aztán az ősz fitanító nagyszámú családja körében a tenkei fürdőhelyiség udvarán, természetesen nem hiányozván abban a szép alkalmi beszédek sem. Elsőben a helyi lelkész úrnak a templomban tartott imádsága után Köhő László n.-szalontai tanító mondott beszédet, ecsetelvén a jubilánsnak a tanítói magasztos hivatala hű betöltését s a tanítói hivatás fontos voltát. Nem hiányoztak pompás felköszöntők, miket mondott elsőben az ősz jubiláns a koronás királyra, mint az ország fejére; Révész Bálintra, mint a tiszántúli egyházkerület egyházi fejére; a jelenvolt biharmegyei tanfelügyelőre, Sipos Orbánra; és a jelenvolt nagyszalontai egyházvidék tanítói egylete tagjaira stb. stb. Isten tartsa meg és éltesse még sokáig az érdemes, öreg tisztársat. **Hajdú József.**

Tápintézeti felügyelő tanár. A főiskolánkban jövő évben felállítandó új tápintézet felügyelő tanárává, a tanárkarok közös gyűlésének előterjesztésére Elek Lajos tanártársunkat nevezte ki főtiszt. püspök úr. Méltán illeti e kitüntetés E. L. barátunkat, mint a ki legtöbbet tett közöttünk a konviktus újjá szervezésének ügyében s tesz most is, a mennyiben épen ma útra indul az eperjesi, löcsei, iglói, késmárki felső- és középiskolák konviktusainak s némely budapesti intézetek köztáplálási rendszerének tanulmányozása végett. Lesz alkalmunk ezen utazás eredményéről egyetmást elmondani.

Kérdésre — felelet. E lap t. szerkesztője, az „Audiatur et altera pars“ czímet viselő, s a Prot. irodalmi Társulat ügyével foglalkozó cikkemet, — melynek úgy közléseért, mint „komoly és tárgyilagos hangon tartottnak“ jellemzéseért fogadja őszinte köszönetemet, — közleményemet terjedelemben túlhaladó megjegyzéseivel volt szíves kíséreni, melyeknek végén az általam használt guerilla szóra azt az észrevételt teszi, hogy „jó az ilyen szó használata előtt annak teljes értelmét egy kissé felkutatni, mert nem köszönik meg a társaságot jelen alakjában védelmezők a bókot, ha őket a guerillákhoz hasonlítják valaki.“ S végül, egyenes kérdést intéz hozzám az iránt, hogy ha az ők, t. i. a debreczeniek küzdelmére vonatkoztatnám azt: „vajjon, hogyan tudom azt rájok, az ő irányzatuk embereire alkalmazni; mi értelme lehet annak velük szemben?“. — Megvallom, hogy ezek olvasása után egykissé megijedtem a szerkesztői figyelemzetésen, mely a guerilla szó értelmének felkutatására utasít, és pedig azon okból, mivel bántó, sértő vonatkozást tulajdonít e szó általam való alkalmazásának, akár a társulatra,

akár a debreczeniek szereplésére vonatkoztassam azt; s félni késztetett, hogy vajjon egy éni ösmeretem e szó fogalmát illetőleg, nem volt e téves vagy hiányos annak alkalmazásában? Azonban félelmem, az utángondolkodás és kutatás után, alaptalannak bizonyult be. Ugy látszik, hogy a szerkesztő ur, — bár terjedelmes megjegyzésekre méltatta, — még sem olvasta el kellő figyelemmel szerény cikkemet. Mert eltekintve attól, hogy cikkem ezen szavai: „a tiszántúli ev. ref. egyházkerület és benne Debreczen eszélyesebbnek tartják a guerilla harcot (a r. katholicizmus ellen) a védelemre egyesítendő prot. felekezetek egységes erő kifejtésénél,“ minden feltevést kizárnak az iránt, hogy az a társulatot jelen alakjában védelmezők állásponjára is vonatkoznék: nem találok sértőt és bántót annak az egyházkerület határozatának védelmezőire való vonatkoztatásában sem a romanismussal szemben. Ugyanis a Heckenast-féle Ösmerettárban idevonatkozólag ez áll: „Guerilla = fegyveres pártcsapat, mely először 1808-ban jött létre a francziák alatt. Rendetlen, száguldozó, az ellenséget leshelyből folyvást nyugtalanító s e miatt félelmetes sereg volt. Az 1820-diki forradalom utáni királyi guerillák, ezek ellenében pedig alkotmányos guerillák keletkeztek.“ Tehát, az applikációban: pártcsapat és nem öszszesség ereje! csapat és így nem sereg, tehát — mint kisebb erő, — kevesebb sikert, s azt is nehezebben elérő, mint az egyesítendő csapattestek impozáns erő kifejtése a hatalmas ellenséggel szemben, mely a vonatkozásban nem más, mint a romanismus. És az alkalmazásban sines szépenletes, mert „voltak királyi és alkotmányos guerillák is“. Ime ez irányban voltam én bátor a perhorreskált szót alkalmazni, s annak minden más irányú értelmezését — mint az én gondolatommal ellentétet — határozottan visszautasítok. A béke és szeretetnek lelke legyen velünk! Szent-János, 1888. május 23. Szemes László. — (E felelet nem ad ugyan feleletet a fölött kérdésre, de mert nem lehet czélunk szavak fölött vitatkozni, kiadása által egyszerűen tudomásul veszszük azt. Szerk.)

A Prot. Irodalmi Társaság. illetőleg az unitáriusokkal abban való egyesülés ügye, főként a mi egyházkerületünkben még mindig erősen foglalkoztatja a közvéleményt. Bizonyítja ezt a békésbáti egyházmegyének egy fentebbi cikkünkben közölt állásfoglalása is. Hozzánk több cikk küldetett be ismét e tárgyban, de a t. cikkírók engedelmével most legyen elég, ha átveszszük a „Religio“ máj. 30-iki számának „Vegyesek“ rovatából a következő néhány sort, mely érdekes fényt vet arra, miként gondolkoznak e tárgyról rom. kath. atyánkfiai. A közlemény így szól: „Figyelemre méltó A „Prot. Közl.“, írja az erdélyi „Közművelődés“, már jó idő óta kemény harcot vív az orthodoxiát még némileg szenvelgő protestantizmus nevében a tiszta naturalismus és raczionálismus talajára helyezkedett unitarizmussal szemben. E küzdelem még élénkebbé lett azóta, hogy az unitáriusok a közelebről megalakult prot. irodalmi társaságba a nagy többség határozata folytán fölvetettek. S nem tagadhatni, hogy ezen elkeseredett harc a protestantizmus részéről eléggé indokolt. Kétségtelen ugyanis, hogy az unitarizmus a maga nemében vallásilag erősebb, mint a protestantizmus; az unitarizmusban erősebb a theologiai tudat s a vallási lelkesedés, mint a protestantizmusban. Az unitarizmus több idealizmust bir, s tehát több belső erőt is. Több

hittel, bensőbb és mélyebb meggyőződéssel dicsekszik, mint a vallási szkepszis szélére jutott protestantizmus. Végre az unitarizmus az ő naturalismusával a józan ész előtt erősebb talájon áll, mint a naturalismus és supernaturalismus között határozatlanul ingadozó, ide is oda is kapkodó protestantizmus. Mi természetesebb tehát, minthogy az összevegyülésben az erősebb, az analgamizáló elem nem a mennyiségileg nagyobb protestantizmus, hanem a hitéletileg szervezettebb unitarizmus leend. Ezért nevezi a prot. kisebbség a többség által fölvetett unitariusokat trójai lónak, mely a protestantizmusra nézve végpusztulást szülő elemet rejt méhében.“

Figyelmeztetésül. Fölvívjuk t. olvasóink szíves figyelmét az „Iskolaügy“ rovatunkban közlött fontos tárgyra, mely debreczeni főiskolánk újonnan szervezendő tápintézetének ügyével foglalkozik. Alig közölhetnénk egyelőre ifjúságunk érdekében fontosabb dolgot, mint a mivel az az értesítés foglalkozik.

Szerk. posta. Sz. Z. M.-Sziget. Rendkívüli érdeklődéssel olvastam el szép és fontos missiói újtjáról való közleményét. A jövő számban kiadandó cikk érdeme szerint bizonyára kellő figyelemben fog részesülni. Kérem, keresse föl ilyen cikkekkel minél gyakrabban lapunkat. — H. J. V a d á s z. Köszönöm a tudósítást. Magánlevelem ment.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat

a Lórántháza-jákói papi állomásra. Évi jövedelem pénzértékben 440 forint.

Lórántházához Jákó, mint leányegyház van csatolva, hol az elválasztandó lelkész az évenkénti 6 communió kiszolgáltatásán kívül virágvasárnapján, nagypénteken, áldozó csütörtökön, reformáció emlékünnepe, advent első vasárnapján, egy tavaszi, egy aratási és egy őszi úrnapon a délelőtti istenitiszteletet elvégezni köteles; továbbá az egyház anyagi ügyeit vezetni, a népnevelés ügyét ellenőrizni tartozik.

Az egyház eddigi lelkésze, az egyházi hatóság belenyugvásával nyugdíjba lépett, számára a lelkési fizetés ingatlan részének jövedelme haláláig biztosított. Ez összeg, mely ez idő szerint 160 forintot tesz, a fent kitétt 440 forintban nem foglaltatik és a nyugdíjba vonult lelkész halálával, az elválasztott lelkész fizetéséhez fog csatoltatni.

Pályázati határidő folyó évi juniushó 14-ik napja. A felszerelt pályázati kérvények nt. Lukács Ödön felső-szabolcsi esperes urhoz czímezendők Nyiregyházára.

Az elválasztott lelkész a megerősítés után azonnal elfoglalja hivatalát.

Révész Bálint,
tiszántúli ev. ref. püspök.